

ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH HAMDA O‘QUVCHILARGA SIFATLI TA’LIM BERISHNING MUHIM MASALALARI

Salomova Feruza Abdimalik qizi

*Toshkent viloyati Yuqori Chirchiq tumani 20-umumta’lim maktabi ona tili va adabiyot
o‘qituvchisi*

Annotatsiya: *Ona tili va adabiyot darslarida zamonaviy metodlar doirasi juda keng. Maqsad vazifalariga ko‘ra, ular orasida quyidagilar ajralib turadi: didaktik, kognitiv, amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishga oid turli xil o‘quv faoliyatini tashkil etishga imkon beruvchi metodlar, shuningdek, ushbu metodlarni darslarda qo‘llash, o‘quvchilarning axloqiy, tarbiyaviy, irodaviy va boshqa fazilatlarini rivojlantirishga qaratilgan ta’limni nazorat qilish va baholash funksiyasini amalga oshirishga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *til, kommunikativ funksiya, didaktik ko‘nikma, kognitiv ko‘nikma, amaliy ko‘nikma, axloq, iroda, ta’lim, tarbiya.*

Kirish

Ona tili va adabiyot darslarining samaradorligini oshirish hamda o‘quvchilarga sifatli ta’lim berish masalalarini quyidagicha tizimli tarzda tushuntirish mumkin:

1. Darsni rejalashtirish va tayyorgarlik

Dars rejasini oldindan tuzish: maqsad, vazifalar, faoliyat turlari aniq bo‘lishi.

Materialni o‘quvchilarning darajasi va qiziqishlariga moslashtirish.

Interfaol metodlar, masalan, rol o‘yinlari, viktorinalar, muammoli vazifalar kiritish.

2. O‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash

Savol-javob, munozara, guruh ishlari orqali darsni interfaol qilish.

O‘quvchilarni o‘z fikrini ifodalashga rag‘batlantirish.

Shaxsiy yondashuv: har bir o‘quvchining qobiliyatini hisobga olish.

3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash

Multimedia vositalari, interaktiv doska, onlayn resurslardan foydalanish.

Matnlarni vizual tarzda taqdim etish, diagramma va sxemalar yaratish.

Loyihaviy: o‘quvchilarni mustaqil tadqiqot va ijodiy ishlarga jalb qilish.

4. Nazorat va baholashning samarali usullari

O‘quvchilarning bilimni faqat test bilan emas, ijodiy ishlar va taqdimotlar bilan ham baholash.

Formativ baholash: dars davomida kichik topshiriqlar orqali o‘quvchilarning tushunishini tekshirish.

Rivojlantiruvchi baholash: xatolarni tuzatish va takomillashtirishga imkon berish.

5. Motivatsiya va qiziqishni oshirish

O‘quvchilarning qiziqishlariga mos mavzularni tanlash.

Adabiyot va tilni hayot bilan bog‘lash: real hayotiy misollar, hikoyalar va maqollar.

Mukofotlash, rag‘batlantirish orqali motivatsiyani oshirish.

6. O‘qituvchining professional rivoji

Doimiy metodik o‘qish va seminarlar orqali bilimni yangilash.

Pedagogik innovatsiyalarni o‘rganish va amaliyotga joriy etish.

Psixologik kompetensiya: o‘quvchilarning hissiy va ruhiy holatini tushunish.

7. Oila va jamiyat bilan hamkorlik

Ota-onalarni dars jarayoniga jalb qilish, uyda mustaqil o‘qishni rag‘batlantirish.

Maktab va kutubxonalar bilan hamkorlikda qo‘shimcha resurslar taqdim etish.

Ijtimoiy va madaniy tadbirlar orqali til va adabiyotga qiziqishni oshirish.

Tilning inson hayotidagi ahamiyati beqiyosdir. Agar yer yuzida bunday xilma-xil tillar bo‘lmaganida nima bo‘lishini tasavvur qilish qiyin. Bola birinchi yillardan boshlab u yoki bu obyektning nomini tushuna boshlaydi, ota-onalar birinchi so‘zni talaffuz qilishga muvaffaq bo‘lganda juda xursand bo‘lishadi. Til orqali odamlar bir-birini tushunadilar, shuningdek, til kommunikativ funksiyani bajaradi.

Bundan tashqari, til xalqning yashash tarzi, muhitini aks ettiradi, muayyan millatga xos bo‘lgan narsalar, albatta, tilda o‘z aksini topadi. Adabiyot esa so‘z orqali insonning his-tuyg‘ularini keng va chuqur aks ettiradi.

Ona tili va adabiyot darslarida zamonaviy metodlardan foydalanish ko‘plab muammolarni hal qilish imkonini beradi:

- o‘rganilayotgan fanga o‘quvchilarning qiziqishni shakllantirish;
- o‘quvchilarning mustaqil fikrligini rivojlantirish;
- hayotiy vaziyatlarni boshdan kechirish orqali o‘quvchilarning ijtimoiy tajribasini boyitish;
- sinfdagi o‘quvchi o‘zini qulay his qilish;
- dars jarayonida individuallikni namoyon etish.

Ona tili va adabiyot darslarida zamonaviy metodlarni qo‘llashda o‘quvchilar bir-birlari bilan ma’lumot almashib, muqobil fikrlarni hurmat qiladi, turli vaziyatlarni taqlid qiladi, sinfdagi psixologik iqlimni yaxshilashga hissa qo‘shadi, do‘stona muhit yaratadi. Metodlar o‘quv jarayonining aloqa sxemasini tubdan o‘zgartiradi. O‘qituvchi o‘quv jarayonining tashkilotchisi va maslahatchisi sifatida ishlaydi.

Bugungi kunda ona tili va adabiyot fanini o‘qitishda turli metodlardan foydalanib kelinmoqda. Jumladan, quyidagi metodlardan ya’ni brainwriting, germentektiv suhbat, katexezik suhbat, kakografiyadan hozirda dars samaradorligini ta’minlash maqsadida foydalanib kelinmoqda.

Metodlarni tahlil etar ekanmiz, Brainwriting ona tili va adabiyot fanini o‘qitishda qo‘llanilganda, o‘quvchilar mavzuga oid fikr, mulohaza va g‘oyalarni yaratish usuli bo‘lib, unda o‘quvchilar ma’lum bir savol bo‘yicha o‘z fikrlarini bir necha daqiqa davomida gaplashmasdan yozadilar. Keyin, har bir kishi o‘z g‘oyalarni qo‘shish yoki takomillashtirish uchun bog‘lovchi sifatida ishlatadigan keyingi odamga o‘tkazadi.

Ushbu metodda hamma bir vaqtning o‘zida o‘z fikrlarini yozganligi sababli, dars jarayonida ko‘pincha ko‘proq g‘oyalarni tezroq ishlab chiqaradi. Bundan tashqari,

Brainwriting g‘oyalarni yaratishga yanada inklyuziv yondashuv hisoblanadi, chunki u barcha o‘quvchilarga ishtirok etish va o‘z fikrlarini baham ko‘rish uchun teng imkoniyat beradi. Bunda bir guruh o‘quvchilar (bir sinf xonada birga o‘tirgan yoki boshqa joylarda kompyuter orqali ulangan) g‘oyalarni indeks kartalari yoki eslatma kartochkalarida yozishlari mumkin. Belgilangan vaqt (masalan, 10 -15 daqiqa) oxirida g‘oyalar yig‘iladi, guruhlarga bo‘linadi va baholanadi.

Germenektiv suhbat metodi - insonparvarlik hodisalari va ular haqidagi bilimlarni tushunish va izohlash nazariyasi va amaliyoti sifatida matnlarda mujassamlanadi, ongli va mustaqil, madaniy vositachilik bilan bog‘liq reflektiv hissiyot yaratishga asoslanadi. Germenevtik suhbat maqsadi o‘quvchilar bilan birgalikda o‘qilayotgan matnning ma‘nosini, ko‘rib chiqilayotgan rasmni, eksperiment natijalarini, ekskursiyalarni tushuntirish, sharhlash. Bunda o‘rganilayotgan narsani tushunish va to‘g‘ri baholash qobiliyati rivojlanadi. Germenevtik so‘zi yunoncha so‘z bo‘lib, hermeneutikes-tushuntiruvchi, talqin qiluvchi ma‘noni anglatadi. Germenevtika matnlarni sharhlash san‘atidir.

Katexezik suhbat (Qisqa bayonli suhbat) metodida o‘quvchilar tomonidan olingan bilimlarni tushuniladi va o‘zlashtirish nazorat qilinadi. Ushbu metod birinchi navbatda xotira va fikrlashni rivojlantirish uchun xizmat qiladi. O‘qituvchining har bir savoliga faqat bitta to‘g‘ri (mohiyatan) o‘quvchi javobi berilishi kerak.

Katehizic so‘zi yunoncha so‘z bo‘lib katechesis “nasihat, o‘git” ma‘nosini anglatadi. Mavzuga oid biron – bir ta’limot asoslarini savol javob tarzidagi qisqacha bayonidir.

Kakografiya-muayyan maqsadni ko‘zlab xatoliklarga yo‘l qo‘yilgan matnni tuzattirish orqali o‘quvchilarga imloni o‘rgatish usuli hisoblanadi. Kakografiya lotincha so‘z bo‘lib, kakos – yomon, xunuk, yoqimsiz va graphos – yozmoq ma‘nolarini anglatadi.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, ona tili va adabiyot darslarida zamonaviy metodlardan foydalanib dars o‘tish jarayonida, darslarni samaradorligini oshirishida hamda fanga bo‘lgan qiziqishini va o‘qituvchilik kasbiga bo‘lgan mehrini uyg‘otishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Shayxislamov, N. Ona tili fanini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish. O‘zbekistonda ilm-fan va ta’lim masalalari: muammo va yechimlar, 2020. 71-73 b.
2. Qurbonova, M. Mustaqil ishlarni tashkil etish bo‘yicha etakchi tasniflar bo‘yicha o‘quv musobaqalarini takomillashtirish usullari. Ekonomika va sotsium, 2020. 240-244 b.
3. Qurbonova, M. F. Yosh ijodkor tafakkurini shakllantirishning pedagogik asoslari. Xalq ta’limi. 2020
4. Azizxodjaeva N.N. O‘qituvchi mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi – Toshkent., 2000.

5. Saidaxmedov N.S. 2003. Yangi pedagogik texnologiyalar -Toshkent: Moliya nashr.